

Perly z hebrejského Matouše #2 - Matouš 1:18-25

KJ: Nejde zde o „mne a moji agendu“ nebo o „tebe a tvoji agendu“. Tou agendou je možnost podívat se na skutečné rukopisy hebrejského evangelia Matouše. To je to, co přinášíme. Perly, které z něho vypadnou, někdy něčím ořesou.

NG: O této pasáži jsem pro zájemce napsal knihu, protože si myslím, že je důležitá. Ješua zde dostává jméno a s tím je svázaná hebrejská slovní hříčka. Tomuto textu nemůžete skutečně porozumět, pokud se na tu slovní hříčku nepodíváte a nepochopíte ji v původním jazyku, historii a kontextu.

KJ: Přečtu verš 18 v anglickém překladu NASB: „Narození Ježíše Krista se stalo následovně: Když byla jeho matka Marie zasnoubena Josefovi, předtím, než se spolu sešli, byla svatým Duchem shledána být s dítětem.“ Myslím, že za tento verš se nedostaneme.

NG: První část tohoto verše v hebrejském Matoušovi v těch nejpůvodnějších verzích není. Začíná to takto: VAJHI KAAŠER HAJTAH IMO ARUSAH LEJOSEF, „A stalo se, když byla jeho matka zasnoubena Josefovi“ Takže ta úvodní slova v hebrejštině chybějí, což může znamenat, že k řecké verzi byla přidána či z hebrejské odebrána. Poselství to nijak zásadně neovlivňuje. Z kontextu je docela zřejmé, o čem mluví, byť používá jiná slova. Potom říká: KODEM ŠEJADA OTAH, „dříve než ji poznal“, a „poznat“ zde znamená v biblickém smyslu. Máme to v Genesis, kde „Adam poznal Evu, a počali a porodili syna“. Zde parafrázuji, ale „poznat“ znamená mít intimní, v tomto případě fyzickou znalost. Ona byla nalezena těhotná od Ducha svatého. Minulý týden jsme mluvili o komentáři, který napsal můj pět generací vzdálený bratranec rabín Elijah Zvi Soloveitchik v roce 1878-9, i když jsem to objevil teprve před týdnem. Napsal první známý židovský komentář o evangeliích Matouše a Marka. Byl ultraortodoxním Židem a až do té doby psali Židé o Matoušovi a Markovi jen proto, aby je kritizovali, ale on napsal komentář. Je to první komentář od Žida, který nepřestoupil ke křesťanství.

KJ: My oceňujeme, že k tomu přistoupil s tím, že chce hledat to společné. Nehledal způsob, jak kteroukoli stranu zdiskreditovat; hledal, co mají společné. Budeme tento zdroj používat, abychom lidem pomohli podívat se na hebrejského Matouše z jiné perspektivy.

NG: Prohlásil něco, co zasluhuje vysvětlení. Píše: „Bylo zvykem, že se ženich nevěstě zasnoubil a posvětil si ji podle víry Mošeho a Israele.“

O jakém zvyku mluví? Cožpak dnes Židé nemají zasnuby, a neměli je v 19. století? Samozřejmě že mají. Co tedy míní? Čtème dále: „Potom bude jeho ženou v každém ohledu.“ Dnes dáme ženě na ruku prstýnek a řekneme: 'jste zasnoubeni', ale podle Tanachu to znamená něco jiného. Deuteronomium mluví o tom, že pokud má zasnoubená žena poměr s mužem, který není jejím snoubencem, je to ve skutečnosti cizoložství. „Ona pak bude jeho ženou v každém ohledu až do okamžiku svatby. On zůstává ve svém vlastním domě nebo v domě jeho otce, a ona žije v domě jejího otce.“ Takže jde o situaci, kdy je muž ve svém vlastním domě, žena žije v domě svého otce, jsou oddáni, ale nežijí v plném manželství. To je klíčové. V židovské kultuře i v Tanachu jsou dvě fáze manželství, ERUSIN a NISUIN. ERUSIN je zasnoubení a NISUIN jsou vdavky, plné manželství. Rozdíl je v tom, že v NISUIN žije muž spolu se ženou ve stejném domě a mají spolu naplněný vztah. Až doposud byli oddáni, ale nežili ve vztahu. Při dnešní židovské svatbě se odehrávají dvě odlišné ceremonie, ERUSIN a NISUIN, téměř současně, jedna hned po druhé, a důvodem k tomu je, že podle Tóry, je-li žena zasnoubená, a měla by vztah s někým jiným než se svým snoubencem, je to velký hřích. Aby se tomu hříchu vyhnula, zkombinovala židovská tradice ty dvě věci do jedné. Takže, pokud dnes nějaký Žid nasune prsten na ruku ženy a požádá ji, aby si ho vzala, a všichni je prohlašují za zasnoubené, jsou zasnoubeni jen v anglickém smyslu, nikoli v tom hebrejském.

KJ: Můžeš říct, kde v Deuteronomiu to je?

NG: Podívejme se do Tóry. Je to trochu komplikovanější. Máme zde pro to slovo ARAS. V mnoha překladech se překládá jako „zasnoubený“. Exodus 22, 15-16: „Když muž svede pannu, která není zasnoubená ke svatbě, a leží s ní, dá za ni cenu nevěsty a udělá ji svou ženou.“ Kdyby s ní měl poměr v situaci, že by s ní byl zasnoubený, jsou manžel a manželka. Pokud ji ale svede, aniž by s ní byl zasnouben, a pokud ona ve vášni souhlasí a má s ním vztah, je to úplně jiná situace. Musí za ni zaplatit jejímu otci jako za nevěstu a nesmí se s ní rozvést. Je k ní přivázan, protože to neudělal správně. Nejprve se měl zasnoubit, a pokud se zasnubami všechny strany souhlasily, mohli se stát manželi. Proč ale po zasnubách čekat? Mohly k tomu být různé důvody, možná ta žena

byla fyzicky příliš mladá na sex; v dřívějších dobách bylo běžné, že se dívky zasnubovaly velice mladé, kdy na manželství nebyly ještě připravené, tak musely čekat. Nebo muž neměl dost peněz na svoji vlastní domácnost. To je tedy ERUSIN, ARAS – zasnoubit se, zasnuby.

KJ: Když se podíváš na slovo ARAS v hebrejském Matoušovi a porovnáš ho se slovem, které jsme právě četli v Tóře, píše se jinak?

NG: Ano, a to proto, že v biblické hebrejštině máme stejný grafický symbol jak pro písmeno SIN, tak i pro písmeno ŠIN, jen tečka je v prvním případě nad písmenem vlevo a v tom druhém vpravo. V pozdější hebrejštině se přestal používat znak pro SIN a byl nahrazen znakem pro SAMECH, což je další písmeno nesoucí zvuk „S“. Předpokládáme, že každé písmeno hebrejské abecedy neslo odlišný zvuk. Je-li to pravda, pak se SIN kdysi vyslovovalo trochu jinak než SAMECH. Dnes ale mají oba znaky výslovnost stejnou a to trvá již od doby Druhého chrámu, kdy se místo SIN psal SAMECH, protože bylo snadnější je rozlišit. Nemáme-li ty tečky určující výslovnost, pak si nejsme výslovností jisti, ale zvuk pro SAMECH je jednoznačný. Možná to bylo též ovlivněno aramejštinou.

KJ: Někdo by se mohl podívat do hebrejského Matouše a říct: „Já toto slovo v Tanachu nemohu najít.“ Je úžasné, že jsi to tak jednoduše vysvětlil.

NG: To druhé slovo je ale komplikovanější. V hebrejštině máme pro toto řadu slov; pozdější hebrejštině používá slovo NASA. Vyskytuje se i v Tanachu s doslovným významem „zvednout“ ženu, vzít si ženu. Tak ses ženě zasnoubil, aby sis ji vzal, že? Máme také slovo LEHITCHATEN, které znamená oženit se s manželkou. Ale ta tři slova: „vzít si“, „zvednout ženu“ a „oženit se“, popisují až druhou fázi; první fázi jsou zasnuby.

Deuteronomium 22,23 je paralelou k Exodu 22,15; je to skutečně důležité. Nemůžete číst jeden verš bez toho druhého, protože byste nedostali plný obraz. Dt 22,23 říká: „Je-li mladá žena, panna, již zasnoubená ke svatbě, a setká se s ní muž a leží s ní ve městě.“ A teď dochází na důkaz. Je to skutečně kontroverzní. V Americe jsme se naučili novému principu: „Vždy věř ženě, musíme předpokládat, že říká pravdu, i když nejsou důkazy.“ V Tanachu je princip jiný: „Musíme předpokládat, že žena lže, aby se zachránila.“ Je-li muž přistizen, že leží s manželkou jiného muže, 22,22, „zemřou oba. Muž, který ležel s ženou, i ta žena, abys vymýtil zlo z Israele.“ Ve verši 23 je potom jiný scénář: „Je-li mladá žena, panna již zasnoubená k manželství, potká se s ní muž ve městě a leží s ní, přivedeš oba ke bráně toho města a ukamenujete je k smrti. Tu mladou ženu, protože nevolala o pomoc ve městě, i toho muže, protože poškodil manželku svého souseda; tak vymýtiš zlo ze svého středu.“ Co ale když ta žena křičela? Co když volala: „Pomoc, znásilňuje mne“? O tom je verš 25. „Pokud ale ten muž potká zasnoubenou ženu ve volné krajině, a muž ji uchopí a leží s ní, pak zemře jen ten muž, který s ní ležel. Té mladé ženě neuděláš nic.“ Ta mladá žena nespáchala čin podléhající trestu smrti, protože tento případ je podobný tomu, když někdo napadne a zavraždí souseda. KI K'ASER JAKUM IŠ AL RE'EIHU, „Neboť jako ten, který povstane, muž proti svému druhovi“ URETZACHO, „a zabije ho“, RETZACHO NEFES, „a zabije jeho život, jeho duši, tak se tato věc posuzuje“. O čem hovoříme? Ve 21. století je to velice kontroverzní, Tanach to ale říká. Říká, že ta žena samozřejmě řekne, že byla znásilněna, protože by jinak byla usmrcena. To je případ, kdy jsou chyceni při činu, a kdy je ona zasnoubená jinému muži. Mohu použít příklad z Matouše? Je zasnoubena Josefovi a je chycena kvůli vztahu s jiným mužem než Josefem. Je-li chycena kvůli vztahu s jiným mužem než s Josefem, má být usmrcena, nemá-li způsob, jak prokázat znásilnění.

V Talmudu je zásadní výrok: HA BA LELAMED NIMCA LAMED. „Ten, který přišel vyučovat, my jsme zjistili, že jsme se z toho poučili“. Co to znamená? V Dt 22,26 se píše, že pokud žena ve městě křičí, každý ji slyší. V moderních městech to neplatí. Historické „město“ byla vesnice, kde bylo 20 chalup. Pokud tam někdo znásilňoval ženu a ta křičela, byť slabě, každý slyšel a přiběhl. To neplatilo na venkově a neplatí to ani v moderních městech. Pokud tedy žena křičí, je obětí. Je dokonce jako oběť vraždy. Druhá část Dt 22,26 říká, že oběť znásilnění je jako oběť vraždy. To má zásadní důležitost: Znásilnění je v Tóře stejně závažným zločinem jako vražda. Proč? Mohli byste říct: „Vražda je přece horší než znásilnění“. V Tóře máme příkaz týkající se rukojmí. Ex 21,16: „Ten, kdo ukradne muže a prodá ho, nebo v jehož držení bude nalezen, ten bude jistě usmrcen.“ Proč nám Dt 22,26 říká, že pokud muž uchopí ženu a znásilní ji, rovná se to vraždě? Z Exodu víme, že s ní jednal jako s rukojmím. Držel ji proti její vůli a udělal jí to, co se z hlediska Tóry rovná vraždě.

Teď máme další scénář, který říká: „Protože ji našel v otevřené krajině, mohla volat o pomoc, ale nebyl tam nikdo, kdo by ji zachránil.“ Neříká se ani, jestli vůbec o pomoc volala. Jsou situace, kdy jí věříte, a jsou situace,

kdy jí nevěříte. Ten muž nemá nic na svou obranu. Měl sex se ženou, která není jeho manželkou a je zasnoubena jinému muži.

A teď třetí scénář: „Setká-li se muž s pannou, která není zasnoubená“, to je paralela k Exodu o svedené panně. „Setká-li se muž s pannou, která není zasnoubená a uchopí ji a leží s ní, a jsou při tom aktu chyceni, pak ten muž, který s ní ležel, dá jejímu otci 50 šekelů stříbra a ona se stane jeho ženou, protože jí ublížil. Nebude se s ní moci rozvést po celý svůj život.“ Někdo by mohl říct: „To je další případ znásilnění.“ Toto není případ znásilnění. Když se řekne: „uchopí ji“, znamená to, že ji vášnivě drží. Je to stejné slovo, jaké užívá Genesis, když mluví o ženě Potífara držící Josefa. Bylo to vášnivé uchopení. V té chvíli mají sex a ona s tím souhlasí. Jak to vím? Protože kdyby s tím nesouhlasila, bylo by to jako vražda, musel by být usmrcen kvůli tomu, že ji držel proti její vůli, jako někoho, kdo se stal rukojmím a byl prodán do zajetí.

Když Matouš používá slovo ARAS, je to se znalostí všech těchto příkázání Tóry. Každému je jasné, oč jde. Verš 29: „Ten muž, který s ní ležel, dá jejímu otci 50 šekelů stříbra a ona se stane jeho manželkou.“ To je přesně totéž, co jsme viděli v Exodu, platí cenu nevěsty. Tam se nepíše, jak velká cena to je. Tady se nám říká, že činí 50 šekelů stříbra. Máme tedy různé scénáře. Máme cizoložství, kdy jsou oba usmrceni. Zasnoubená žena má vztah s jiným mužem, než se kterým je zasnoubená. Jde o snoubenku v biblickém smyslu. Důsledky zná každý.

Abych dokončil myšlenku, kterou jsem započal. Můj bratranec napsal: „Bylo zvykem, že ženich byl zasnouben panně.“ To je skutečně zajímavé. Když to běžný Žid čte, říká si: „Oč jde? Víme přece, že mezi ERUSIN a NISUIN je asi 45 minut. Jak je tedy možné, že žije v domě někoho jiného, jsou-li zasnoubeni a mají-li svou příležitost?“ Proto jsme se dívali do Exodu a do Deuteronomia, protože dříve bývalo zvykem na naplnění manželství čekat třeba celé roky.

Přejdeme teď do Josefova příběhu. Mnozí lidé z Hebrew Roots (Hebrejských kořenů) mi říkali, že Bůh nemůže porušit svůj vlastní zákon. Že pokud zákon vydá, je mu sám podřízen. V modlitbě k našemu Otci mluví Bůh o odplatě a odpouštění. V Leviticu říká: LO TIKOM, neodplacuj, v Deuteronomiu říká: „Odplata je moje“ – to cituje i Nový zákon. Takže odplata náleží Jehovah, Jemu je dovoleno porušit svůj vlastní zákon. Pokud bychom tedy vzali vše v evangeliu Matouše za bernou minci, pak by se Bůh dopustil cizoložství s Miriam podle svého vlastního zákona.

KJ: Píše se tu, anglicky: „Jeho matka Marie byla zasnoubena Josefovi. Dříve než se sešli, byla shledána s dítětem svatým Duchem.“

NG: Hebrejsky se říká, že byla nalezena těhotnou od božího Ducha.

KJ: Chci teď něco přecíst z knihy Nehemiova bratrance, *The Bible, the Talmud, and the New Testament*: „Co to znamená, od/ze svatého Ducha?“

Mezi našimi křesťanskými bratry jsou dvě názorové školy. Jedna skupina věří podle jejich písem, že Ješua se narodil bez zásahu muže, protože říkají: „Je pro JHVH něco příliš zázračného?“ Ti, kteří tomu nevěří, jim jsou jako děti bez víry. Ti, kteří náleží k té druhé skupině, citují krále Šalamouna a říkají: „Není nic nového pod sluncem.“ Ta druhá skupina tedy říká: „Ceníme si slova Ješuy a kloníme se k jeho učení. Je-li však psáno, že byla nalezena těhotnou ze svatého Ducha, je v tom skrytý význam.“ Říkají: „Ti, kteří věří v základní význam, nejenže ukazují pošetilost, rouhají se navíc živému Bohu.“ A já, komentátor – nejsem hoden mezi těmito dvěma názory rozhodnout.“

Já jsem rád, že to řekl. Chci požádat o tvou expertízu, Nehemio, to teď bude důležité. Když se tu v 1,18 říká: „Byla shledána těhotnou“, ptám se, svatým Duchem, nebo od/ze svatého Ducha? Řečtina tady má EK, z.

NG: Hebrejský Matouš říká: MI RUACH HAKODEŠ, „Z Ducha svatého“.

KJ: Zpomalme. Řečtina má z/od. Hebrejščina má z/od. Čekal jsem léta na příležitost vznést tuto otázku: Pomáhal tu informaci, že byla Miriam těhotná, Duch svatý *objevit*, nebo byl *nástrojem* k jejímu těhotenství? Je to spojené s dalším slovem; řekni prosím, jaký je kořen toho slova.

NG: To slovo je ME'UBERET, jehož kořenem je AVAR, AJIN-BET-REŠ, a znamená to „těhotný/á“. V Tanachu toto slovo ale není ve významu *těhotná*. V době Druhého chrámu se používalo pro třináctý měsíc roku: ŠANA ME'UBERET, „těhotný rok“. Slovník Jastrowa pokrývá jak středověkou hebrejštinu, tak i rabínskou literaturu Druhého chrámu, hebrejskou i aramejskou. Zde je definice slova AVAR - přechod. Předpokládá, že doslovný význam je tlustý nebo napuchlý a z toho je odvozena představa něco předat. A ta, která je ME'UBERET, je doslova „ztloustlá“, tedy těhotná. Jinými slovy, skutečně to pochází z hebrejského slova; v Tanachu se to v tomto významu neuzívá, ale je tam základ tohoto slova.

KJ: Toto je perlička, Nehemio, dáváš nám něco, k čemu bychom normálně neměli přístup.

NG: Tedy, jak hebrejštinou Druhého chrámu, tak i rabínská literatura toto slovo zcela jistě používala pro těhotenství. Podívejme se teď, zda je i ve svitcích od Mrtvého moře. Tam se vyskytuje v příbuzném významu, „napuchnout, ztloustnout“, odtud přejít. Pochází z toho hebrejské slovo IVRI, „hebrej“, protože Abraham přešel Eufrat.

KJ: Takže, Miriam v hebrejštině, Mary v angličtině, byla v procesu přechodu..

NG: Stala se hebrejkou. Byla hebraizována. Mohli bychom to doslova přeložit takto: „Byla nalezena hebraizována od svatého Ducha.“ Ty vlastně říkáš: „Pokud bychom měli pouze hebrejského Matouše, a nevěděli bychom nic o narození Ješuy, mohl bys třeba říci: „Byla nalezena těhotnou od/z Ducha svatého.“ Nikoli, že by ji oplodnil svatý Duch, ale že ji třeba shledal těhotnou.

KJ: Nebo že by svatý Duch zjevil či odhalil její těhotenství.

NG: Je možné tento význam najít u Lukáše?

KJ: Ano, a já to teď otevírám, ne proto, že bych měl odpověď, ale že jsme v procesu získávání informací, které nám mohou přinést lepší porozumění.

NG: Je důležité mít takový přístup. Když čtu proroky, je důležité si říci: Co znamená to proroctví k verši 7? Ve verši 7 neřekl nic o tom, co je ve verších 8-10. Patří tyto verše ještě k tomu předcházejícímu, nebo je to jiné proroctví? Je proto důležité vědět: „Proč říkám, že toto mluví o té konkrétní věci? No protože je to všude v tom oddílu.“ Ne, není. Přichází to v určitém místě, a protože tomu tak věříte, můžete to takovýmto způsobem vysvětlovat.

KJ: Kolik manuskriptů hebrejského Matouše má tento verš?

NG: Tento oddíl v mnoha rukopisech není. Verše 1-16 nebo 17 jsou v šestnácti manuskriptech.

KJ: Je důležité říct, že hebrejské evangelium Matouše není originál z doby, kdy ho Matouš napsal. Je to svědek. Máme 28 manuskriptů, v některých jsou určité pasáže, v jiných jiné. Máme hebrejštinu, máme řečtinu, ale ani tam, kde jsou stejné, se s tím angličtina místy nevyrovnala.

NG: Chtěl bych se vrátit k tomu, co napsal můj bratranec. Jeho slova téměř říkají, k čemu se kloní. V podstatě říká: „Kdybych byl křesťanem, myslel bych, že tito lidé berou ta slova vážně, ale ti druzí ne.“ Píše: „Jedna skupina věří v souhlasu s jejich písmi. Kdybyste se zeptali té druhé skupiny, řekli by: ‘My nevěříme, co je v těch písmech?’ Pravděpodobně by řekli: ‘My písmům věříme, jen je nebereme tak doslova’. Proč je jedna věc hloupost, a jiná ne? Oni říkají: „Ti, kteří věří v základní význam těch věcí, nejenže ukazují svou hloupost, ale rouhají se též živému Bohu.“ Je to jako kdyby byli v defenzívě, ti co nevěří. Jako kdyby říkali: „Cítíme se provinile, tak to musíme hodit na vás“. Na mém bratrancu se mi líbí, že říká: „Podívejte se, já jsem komentátor. Nejsem hoden mezi těmi dvěma názory rozhodovat. Ale tihle to berou vážně“. Já se tomu textu pokouším porozumět. Pokud bych ten text nebral vážně, jak bych mu mohl rozumět? Na konci se můžeš rozhodnout, zda věřit, že Ježíš existoval, a že byl narozen z panny. Nejprve ale porozumějme tomu, co ten text říká.

Za domácí úkol si přečtěte Lukáše, 1,26-38 a 2,1-7. Pokuste se zjistit, zda získáte jiné porozumění tomu příběhu než od Matouše. Je třeba číst nejprve každý text zvlášť, pochopit je nezávisle, a teprve pak je porovnávat.

VE JOSEF IŠ CADIK HAJA, verš 19, „A Josef byl muž spravedlivý“, VELO RACA LAŠEVET IMAH, nebo LAŠEV IMAH, „nechtěl s ní bydlet“ (myslí se společně), VELO LEGALOTAH, „ani ji vyhnat“, LEHAVI'AH LEBUŠA, „ani ji vystavit hanbě“, VELO LEMOSRAH LAMUT, „ani ji vydat na smrt“.

Proč měla být vydána na smrt? Čteme to v Deuteronomiu. Byla zasnoubená a měla sex s mužem, který nebyl jejím manželem. Důkazem toho sexu je, že byla těhotná. Pokud tedy neuvede důvěryhodné tvrzení, jak byla znásilněna, což pokud vím neprohlásila, pak by měl být na ní podle Deuteronomia vykonán trest smrti. AVAL HAJA ROCEH LECHASOT ALEHA, „chtěl ji přikrýt“. Na toto se podívejme. Co má co dělat jeho spravedlnost s tím, že to chtěl na ní přikrýt? Mohli byste říct: „Počkej, pokud byl skutečně spravedlivý, vydal by ji soudu k ukamenování.“ Proč to neudělal? Pokračujme ve čtení. Podle toho záznamu musel vědět nebo věřit, že se prostě cizoložství nedopustila. Z textu to vyplývá. Nemám tušení, zda to tak ve skutečnosti bylo, ale text to naznačuje. Verš 20: UBECHOŠVO VAZEH HADAVAR LIBO, „a když o tom ve svém srdci přemýšlel“, VEHINEI MALACH NIRA EILAV BACHOLOM, „hle, zjevil se mu ve snu anděl říkající: LE'EMOR, JOSEF, BEN DAVID, „Josefe, synu Davidův“, AL TIRAH LAKACHAT IŠTECHA, MIRIAM, „Neboj se vzít (si) svou ženu Miriam“. Toto je ta druhá polovina manželství. Vzpomeňte na ERUSIN a NISUIN. NISUIN.. dalším slovem místo NISUIN je LAKACHAT, vzít. NISUIN také znamená „vzít“. „Neboj se vzít svou ženu Miriam“, ŠEME RUACH HAKODEŠ HI ME'UBERET, „neboť je těhotná z Ducha svatého“. Můžeš přecíst 18. verš ve světle verše dvacátého, jak jsi navrhoval předtím? Já nevím.

KJ: Zrovna jsem přemýšlel o tomto: Jak angličtina, tak i řečtina vyčistila 19. verš tím, že odstranila myšlenku umírání. V tom je krása toho, co jsi udělal, když jsi nám dal 18. verš, že smrt je to, co by se s ní stalo, pokud by tam byla chycena. Řečtina říká, že do toho jít nepotřebuje, a angličtina říká totéž. Ale hebrejšťina říká: „Zemřít“. Hebrejský Matouš pro mne dělá to, že text nečistí. Co spojuje všechny čtyři ženy, které zakusily smrt? Tamar s Judou, co o ní Juda řekl?

NG: On řekl: „Musí zemřít.“

KJ: Rachab, celá její komunita – měli všichni zemřít. Manžel Rut zemřel. Pak tu máme Batšebu – její manžel zemřel. Všechny měly co do činění se smrtí. Všechny také řešily těhotenství.

NG: Wow.

KJ: A máme tady perlu, která vyskakuje z hebrejského Matouše. Jinde to nedělá. Dostávám husí kůži.

NG: Řeknu ti, proč je to zásadní. Trochu jsem o tom přemýšlel. Říct, že existuje spojitost mezi těmi čtyřmi ženami a Marií, no, není to běžné, ale říkali to i jiní. Máme čtyři ženy, které jsou v kontroverzních situacích, cizoložství, cizinka. To, jak to tady provazuješ, je skutečně nádherné, je to k verši 19, JOSEF IŠ CADIK HAJA, „Josef byl spravedlivý muž“. A Tamar předložila ta znamení, která měla u sebe, a on říká: CADKAH MIMENI, „Ona je spravedlivější než já“. Dobře. Zde je tedy ta vazba na spravedlnost. Možná, že toto poselství je o tom, že je možno argumentovat ve prospěch, jako když můžeš říct, že byla sama v poli, nebo že když by byla ve městě, tak ji nikdo z nějakých důvodů neslyšel.

KJ: Pro mne bylo velkým požehnáním spojení, jaké jsi udělal v prvním verši. Vzal jsi nás přímo do Tóry, abychom rozuměli Tanachu, abychom porozuměli Matoušovi. Myslím, že toto musíme dělat. To dává smysl.

NG: Wow. Zatím jsme se nedostali skoro k ničemu z toho, o čem jsem chtěl mluvit. Budeme mluvit o kontroverzním tématu narození z panny. Mezi Židy a křesťany jsou letité debaty o tom, zda Isajahu mluvil o panně nebo ne. Můžeme o tom mluvit. Chci také sdílet něco od rabína ze 12. století; nikdy jsem neslyšel, že by se o něm nějaký křesťan zmínil. Je to věc, kterou bych citoval jako první, být křesťanským misionářem bránícím svoji víru. Nevím, proč ho nikdo nikdy nezmiňoval. Možná o něm nevědí, nebo se to ke mně nedostalo.

KJ: Elijah Zvi Soloveitchik ve své knize The Bible, The Talmud, and the New Testament (Bible, Talmud a Nový Zákon) jasně píše, že Matouš musel být napsán v hebrejštině, protože jinak by 21. verš, který je založen na hebrejské slovní hříčce JEŠUA-JOŠIJA, neměl smysl. V překladech se toto ztrácí. Nehemia Gordon o tom napsal knihu, The Naming of Jesus in Hebrew Matthew, Pojmenování Ježíše v hebrejském Matoušovi. Jde o slovní hříčku se slovem Ješua, jež je zkráceninou Jehošua, což znamená Jehovah jošija – Jehovah zachraňuje. A zde se píše: „Dáš mu jméno JEŠUA, protože zachrání (JOŠIJA) svůj lid z jejich hříčů“.

NG: Kolem roku 150 n.l. psal svá díla Justin Martyr, který se stal pro své křesťanství mučedníkem v rukou Římanů; dvě jeho hlavní práce se jmenují „Dialogy s Tryfonem“, kde odpovídal na otázky z židovského prostředí, a „Apologia“, kde se obrací k pohanům, kteří neznají hebrejsky. Vysvětluje jim, že Ješua se jmenuje Ježíš, protože to řecky znamená SOTER, zachránce – proto se to vztahuje k tomu, že „zachrání lid z jejich hříchů“. V tom neměl úplně pravdu, protože Ješua neznámá „zachránce“, což by hebrejsky bylo MOŠIJA. Jeho jméno je Ješua a výše je vysvětleno, co to znamená. Pro Justina to byl ale důkaz, že anděl mluvil hebrejsky. V tom se shoduje i s Elijah Zvi Soloveitchikem. Řada lidí se domnívá, že Ješua mluvil aramejštinou Pešity, která je však aramejštinou dnešního Turecka. V Galileji se mluvilo jinou aramejštinou. Mt 1,21 v aramejské Pešitě píše: „Nazveš jeho jméno Ješua, protože NACHAJOHI, přivede svůj lid k životu z jeho hříchů“. V galilejské aramejštině by se to řeklo LACHAJOHI či JACHAJOHI, „přivede lid z jeho hříchů zpět k životu“. Zde neexistuje žádná slovní hříčka mezi JEŠUA a NACHAJOHI/LACHAJOHI/JACHAJOHI. Kdyby někdo v prvním století přeložil to, co anděl řekl, do aramejštiny, pravděpodobně by to znělo KIAMA, „přivést zpět k životu, vzkřísit“, ale znamená to také „smlouva krve“ a může to také znamenat „zachránit“. Záchrana se také aramejsky řekne PURAKA, PARAK, což nemá nic společného s Ješua. Takže žádná verze aramejštiny ani řečtina neposkytuje slovní hříčku pro Mt 1,21. Ta je vidět jen v hebrejštině.

V Dialogu s Tryfonem, rabínem, který někteří historici pochybňují, Justin Martyr, který razí myšlenku nové dispensace a že církev již nahradila Židy, reaguje na názorové postoje hebrejů. Argumentuje tím, že Ježíšovo jméno je zmíněno v Tóře: Ex 23,20-21, „moje jméno je v něm“, a že Jehošua bylo původně Hošea, syn Nun, než ho Mojžíš změnil přidáním JUD na Jehošua, v Nu 13,16. Hošea znamená „on zachránil“, a Jehošua znamená „Jehovah zachraňuje“. Septuaginta opakovaně označuje Jehošua syna Nun jako JESUS, Ježíš. Mezi Ježíšem NZ a Jozuem tedy nedělá rozdíl. Je to stejné jméno, Ježíš a Jošua.

Manuskripty se liší v psaní: On zachrání „svůj/jeho lid“ - On zachrání „můj lid“. Existuje jeden manuskript, kde písař opravil „svůj/jeho lid“ na „můj lid“. Je zde možnost, že „jeho lid“ je původní znění, které je v řečtině i v hebrejských rukopisech, ale někteří středověcí židovští písaři řekli: „To není Ješuuův lid, Ježíš není Žid, to je lid Jehovah“, a změnili to. Druhá možnost, že písař, který text přepisoval, znal řeckou verzi, a změnil „můj lid“ na „jeho lid“ podle řečtiny. Kdo je Ješuuův lid? Ten, který Ješua zachránil; to nebyli jenom Židé.

Kersey Graves napsal knihu „The World’s Sixteen Crucified Saviors“ (Šestnáct ukřižovaných zachránců světa – před Ješuuou) a že Ješuuovo ukřižování bylo jen převyprávěnou kompilací těchto „případů“. Ukřižování zachránce mnozí považují za pohanskou myšlenku, která pronikla do křesťanství. Mnohé bylo odhaleno. V 19. století se braly pohanské náboženské prvky, porovnávaly se s katolictvím, a poukazovalo se na to, že do církve pronikalo pohanství. Na světě je spousta náboženství a není divu, že existují paralely. Jsou v nich prvky, které připomínají některé pasáže z konce Ješuuova života a jeho vzkříšení, ale nejsou dobře podloženy a o mnoha z nich máme zprávy až po vzniku křesťanství. Například indický bůh Krišna byl prý ukřižován a vstal z mrtvých, ale několik století po Ješuuovi. Křesťané se přistěhovali do Indie a Indové slyšeli jejich vyprávění a řekli: „To se Krišnovi stalo také“. Taková koapce, převzetí, se dá najít v různých náboženstvích, i u muslimů.

Narození z panny je i pro mnoho křesťanů těžko přijatelné. Fundamentalisté s tím nemají potíže. Příběhy o narození z panny existují také v pohanských náboženstvích. V Dialogu s Trifonem, Trifon Justinu Martyrovi podle Is 7,14 řekl: ALMA počne a porodí syna. ALMA je mladá žena, to slovo neznámá „panna“, protože „panna“ se řekne BETULA. Ale celé to proroctví je o narození Chizkiáše, Chizkijahu, jak se většina židovských zdrojů domnívá, byť se nenazýval Immanuel. Justin oponuje, že to proroctví nemůže být o Chizkijahu, protože jsou v Písmu i další mesiášská proroctví.

Podívejme se do Is 7,1-16: 1 I stalo se za dnů judského krále Achaza, syna Jótama, syna Uzijášova, že vytáhl Resín, král aramejský, a Pekach, syn Remaljášův, král izraelský, do boje proti Jeruzalému. Ale nemohl ho dobýt. 2 A domu Davidovu bylo oznámeno: Aram se spojil s Efrajimem. Srdce krále i srdce jeho lidu se roztrásl, jako se třesou lesní stromy ve větru. 3 A Jehovah řekl Izajášovi: Teď vyjdi vstříc Achazovi, ty a tvůj syn Šearjašůb, na konec strouhy Horního rybníka, na silnici k Valchářovu poli, 4 a řekni mu: Měj se na pozoru a uklidni se, neboj se a tvé srdce ať neochabne před těmito dvěma čadícími opálenými špalky, kvůli planoucímu hněvu Resína a Aramu a syna Remaljášova 5 proto, že na tebe Aram s Efrajimem a synem Remaljášovým připravili zlo se slovy: 6 Vytáhneme proti Judovi, ochromíme ho, rozdělíme si ho a ustanovíme v něm králem syna Tabealova! 7 Toto praví Panovník Jehovah: To se nenaplní a nestane. 8 Neboť hlavou Aramu je Damašek a hlavou Damašku Resín; a během šedesáti pěti let bude Efrajim oťresen tak, že již nebude lidem. 9 Hlavou Efrajima je Samaří a hlavou Samaří syn Remaljášův. Nebudete-li věřit, jistě neobstojíte. 10 Jehovah dále mluvil k Achazovi: 11 Vyžádej si od

Jehovah, svého Boha, znamení, žádej, ať to je hluboko dole nebo vysoko nahoře. 12 Ale Achaz řekl: Nebudu žádat a nebudu zkoušet Jehovah. 13 Nato Izajáš řekl: Slyšte nyní, dome Davidův. Málo je vám unavovat lidi, že budete unavovat i mého Boha? Proto vám Panovník dá znamení sám: [14](#) Hle, dívka otěhotní, porodí syna a dá mu jméno Immanuel. 15 Bude jíst máslo a med, aby uměl zavrhnout zlé a zvolit dobré. 16 Protože dříve než ten chlapec bude umět zavrhnout zlé a zvolit dobré, země, jejíchž dvou králů se děšíš, bude opuštěna. 17 Jehovah uvede na tebe, na tvůj lid a na dům tvého otce dny, jaké nepřišly ode dne odstoupení Efrajima od Judy — přivede asyrského krále.

Je třeba číst v kontextu. Achaz byl králem v Judsku kolem 750 př.n.l. V regionu byla tři království: Israel, Juda a Sýrie též zvaná Aram. Sýrie a Israel byli historicky nepřátelé, ale spojili se, aby napadli Judsko a dosadili tam svého loutkového krále. Účelem znamení bylo, že Achaz nebude poražen, protože je s ním Stvořitel. Je-li tím, kdo otěhotní a porodí, panna či dívka/mladá žena, je triviální, vedlejší záležitost. Důležitý je verš 15, kde se říká, kdy ke zničení těch dvou útočících království dojde. Dítě si umí vybrat dobré (med) zpravidla ve věku 2-4 let. V době Isajahu každý chápal, že toto proroctví je pro krále Achaze, že nebude poražen od spojených vojsk Sýrie a Israele. V celkovém kontextu to dává dokonalý smysl, protože jméno dítěte je Immanuel, který je zmíněn opět v Is 8, 5-9: Jehovah ke mně mluvil ještě dále: 6 Protože tento lid pohrdl klidně plynoucími vodami Šíloach a raduje se s Resínem a synem Remaljášovým, 7 proto hle, Panovník na ně přivádí mocné a hojné vody Řeky — asyrského krále a všechnu jeho slávu — a vystoupí nad všechna svá řečiště a půjde přes všechny své břehy. 8 Projde Judou, zaplaví ho a půjde přes něj, dosáhne až k šíji; rozepjetím jeho křídel bude naplněna šíře tvé země, Immanueli. 9 Jedněte zle, národy, a zděsíte se, naslouchejte všechny dálavy země. Opásejte se a zděsíte se, opásejte se a zděsíte se. 10 Udělejte plán, a bude zmařen, řekněte slovo, a nenaplní se, protože s námi je Bůh.

Vody Šíloach jsou hlavním zdrojem vody v Jerusalemě. Jejich odmítnutí znamená, že lidé nevěřili, že odolají obléhání, takže se chtěli vzdát hned. Israel ale bude zcela smeten a Sýrie se stane hrozbou jako vody řeky dosahující až k hrdlu. Toto proroctví je adresované Immanuelovi. Kdo to je? Rabíni vám řeknou, že je to Chizkijahu, který byl králem asi 50 let po Achazovi, když se to proroctví naplnilo. Já (NG) se ale domnívám, že Immanuel je někdo úplně jiný. Proč nebude Juda zničen Sýrií a Israelem? Protože IMMANUEL, „Bůh je s námi“. Toto je účelem a smyslem jména Immanuel v kontextu krále Achaze.

Měl jsem přítele, který byl pouličním kazatelem v New Yorku a přijel do Israele, aby obracel Židy na křesťanství. Byl z těch, kteří vás obtěžují na ulicích a říkají: „Musíte být zachráněni v Ježíši, jinak půjdete do pekla s hořící sítou“. Vyprávěl mi po letech, že mluvil s Židy, a když přišlo na narození z panny, byl konec. Řekli mu: „To slovo neznamená ‘panna’, a on nevěděl, jak odpovědět.“ Proto je důležité jednak číst v kontextu a také znát různé přístupy.

Trifo říká, že nejde jen o toto; Perseus byl podle řeckých bájí narozen z panny, když na jeho matku sestoupil Zeus jako zlatý déšť a oplodnil ji, a že by Justin měl raději říkat, že Ješua se narodil z muže, a pokud se mu dařilo dokonale naplnit Tóru, zaslouží si tu čest, aby se nazýval MAŠIJAH. Ale aby se nedopouštěl takové pošetilosti, aby mluvil jako Řekové. Trifonovi to připadalo příliš fantastní. Ne proto, že by Stvořitel něco takového nemohl udělat, ale připadalo mu to příliš podobné pohanským bájím. Justin to uznává. Přidává, že Bakchus byl též zplozen z panny Semely Diem, byl roztrhán na kusy, ale opět vzkříšen a vystoupil do nebe. Považuje to za příběh vymyšlený satanem, aby byla otřesena víra lidí v narození z panny a vzkříšení, protože satan věděl, že Bůh pošle Ješuu a chtěl lidem ukrást víru. Někdo se na pohanské zkazky může dívat jen jako na smyšlené historky, ale Justin byl přesvědčený, že je vymyslel satan a zapracoval je do lidských myslí a srdcí, aby je podvedl a zabránil jim přijít k víře v Ješuu. Též bůh Asklepias, který uzdravoval všechny nemoci, imitoval proroctví o Kristu. Satan dle Justina také věděl, že se Ješua narodí v Betlémě, tak stvořil historku, že se Mitra narodil ve stejné jeskyni jako on, ale dávno před ním, čímž položil základ ke zpochybňování víry v Ješuu.

Čteme-li ale Dt 13,2-4: „Jestliže ve tvém středu povstane prorok či ten, kdo má sen, a učiní pro tebe znamení nebo div, [3](#) i kdyby se naplnilo to znamení nebo div, které ti řekl se slovy: Pojd’me za jinými bohy, (které jsi neznal) a služme jim, [4](#) neuposlechni slova toho proroka či toho, kdo má sen, protože Jehovah, váš Bůh, vás zkouší, aby poznal, jestli milujete Jehovah, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší.“ Vidíme, že to není satan, ale sám Stvořitel, kdo zkouší naši víru.

Domnívám se, že se Justin a Trifo zaměřili nesprávným směrem. Nešlo v první řadě o to, zda ta mladá žena byla či nebyla pannou, ale že se narodilo dítě, jež znamená, že Bůh je s námi.

KJ: Já se domnívám, že všechno z první kapitoly Matouše je o tom, že přichází ten, který zosobňuje skutečnost, že Jehovah zachraňuje. Anděl předává poselství Otce. Je na cestě dítě, narodí se a dostane jméno toho, který zachraňuje.

NG: Souhlasím s tím, že tou star tady není narození z panny, ale jméno Ješua = Jehovah jošija, Jehovah zachraňuje. Lidé to posunují k něčemu vedlejšímu a zabývají se tím, zda byl či nebyl narozen z panny. Není vyloučené, že jde o pozdější vsuvku do Mt 1 a Lk 1-2, protože nikde jinde se narození z panny nevyskytuje. Existuje zdroj zpochybňovaný historiky, Toldot Ješu, kde Ješua říká svým učedníkům: „Já jsem syn Boží a všichni proroci, kteří prorokovali o Mesiáši, prorokovali o mně. Důkazem je to, co řekl prorok Isajahu o mně a o mé matce. Hle, mladá žena otěhotní a porodí syna a dáš mu jméno Immanuel. Moje matka skutečně otěhotněla skrze ducha svatého a porodila mně.“ Mohli říct: „Ješua mluvil ke svým učedníkům a ten verš zfalšoval, změnil mladou ženu na pannu.“ Ten rabín to ale neřekl. V žádném z evangelií o sobě Ješua neprohlásil, že se narodil z panny. Nemusel vyslovit to slovo „panna“, mohl říct „mladá žena“ či „dívka“, a stejně to mohl být zázračný porod, protože ta dívka mohla být panna. Raši je slavný biblický komentátor 12. století, který žil pod strašlivou perzekucí od katolické církve. Nebyl tajným křesťanem. Křesťanství vnímal jako fyzické ohrožení násilím, kterým skutečně bylo. V jeho době byli Židé zabíjeni, protože odmítli křest v katolické církvi. Raši komentoval Is 7,14 a domníval se, že šlo o Chizkijahu. Přináší ale i interpretaci jiných rabínů a píše: „Někteří se domnívají, že to byla mladá dívka, která ještě nebyla schopna rodit, a proto její porod byl sám o sobě zázrakem“; za otce dítěte považovali Isajahu.

Druhým naplněním toho proroctví pak mohlo být narození Ješui. Ti učedníci, s nimiž šel Ješua do Emaus, najednou uviděli, že Is 53 není jen o trpícím služebníkově, ale i o tomto muži, který vylil svoji duši jako oběť za hříchy a byl narozen z panny, což bylo druhým naplněním Is 7,14.

Zdroje:

<https://www.nehemiaswall.com/hebrew-gospel-pearls-2>

<https://www.nehemiaswall.com/hgp-plus-2>